

קרב אלחמט סמו
שציר סמ 47.

"בזכירה סוד הגאולה" - מזמור קל"ז

- א (א) על נהרות בגל
שם ישבנו גם בכינו
בזכרנו את ציון.
(ב) על ערבים בתוכה
תלינו פנרותינו.
- ב (ג) כי שם שאלונו שובינו דברי שיר
ותוללינו שמחה:
"שירו לנו משיר ציון".
(ד) איך נשיר את שיר ה'
על אדמת נכר.
- ג (ה) אם אשכחך ירושלם
תשכח מיני,
(ו) תדבק לשוני לחכי
אם לא אזכרכי,
אם לא אעלה את ירושלם
על ראש שמחתי.
- ד (ז) זכר ה' לבני אדם
את יום ירושלם
האמרים: "ערו ערו
עד היסוד בה".
- ה (ח) בת בגל השודדה
אשרי שישלם לך
את גמולך שגמלת לנו.
(ט) אשרי שיאחז ונפץ את עלליך אל הסלע.

כשחוב הבית בשניה רבו פרזשין בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין.

נטפל להן ר' יהושע. אמר להן:

בני מפני מה אי אתם אוכלין בשר ואין אתם שותפין יין?

אמר לו: נאכל בשר שממנו מקריבין על גבי המזבח, ועכשיו בטל?

נשתה יין שמנסבין על גבי המזבח, ועכשיו בטל?

אמר להם: אם כן, להם לא נאכל, שכבר בטלו מנחתו

- אפשר בפירות

- פירות לא נאכל שכבר בטלו ביכורים!

- אפשר בפירות אחרים - שאינם משבעת המינים).

- מים לא נשתה, שכבר בטל ניסוד המים!

- שתקו.

אמר להן: בני, בואו ואומר לכם.

שלא להתאבל כל עיקר - אי אפשר, שכבר נגזרה גזרה.

ולתאבל יותר מדאי - אי אפשר, שאין גוזרין גזירה על הצניבור אלא אם כן רוב ציבור יכולין לעמוד בה...

אלא כך אמרו חכמים: סד אדם את ביתו בסיד - עם גמר הבניין ומשייר בו דבר מועט - שאינו מסוייד)...

עושה אדם כל צרכי שעודה - של נישואין ומשייר דבר מועט...

עושה אישה - כלת) כל תכשיטה, ומשיירת דבר מועט...

שנאמר: "אם אשכחך ירושלים תשכח מיני, תדבק לשוני לחכי [אם לא אזכרכי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתך]" ... וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, שנאמר (ישעיהו ס"ג, י): "שמתו את ירושלים ונגמלו בה כל אהביה, שישו אותה משוש כל המתאבלים עליה".

מכללת הרצוג-גוש עציון ימי עיון בהתנדב קייץ תשי"ע

כאן מעיר חוב מרגליות: הח"א הוספת "שמה" במקום "שם", הוא סגנונו של ירמיהו, ראה ל"ז, כב: "בבלה יובאו ושמה יהיה"; ל"ז, טז: "כל בית ה' מושבים מבבלה".
על עצם הכלל "עולה ויורד באותיות" עמד ר' ראובן מרגליות בהערות 1-3 לפרק יט ובפרק כ כללי, והוא מביא שם עשרות דוגמאות לשימוש של כלל זה בפרשנות חלק מהן מאירות עניינם בחידושן ובפתרון שהן פותרות בעיות פרשניות חמורות (כשם שהדבר נבבאות ירמיהו החידושה).

"ודרשו את שלום העיר אשר הגליתיה אהבם שקמה, והתפללו בעדה אל ה' פי בשלומה יתנה לכם שלום" (ירמיהו כ"ט, ז)

עד טרם ידעתי קורא פסוק במקרא כצורתו, רגלים היו בני דברי הנביא אלה מאלפי "קול-קורא" בבחירות לפלמנט האוסטרי, ליעד המדינה בגליציה וכוונתם, אשר המחזיקים במשטר השולט ביססו בהם השקפתם, והשגרה ההיא בהבנת דברי הנביא אלה היחה ליסוד גם למעמיקים לחזור אל תוכן דעת הנביא, אשר מהבנה זו תשתקף פשרנות עם הגלות.

ברם מעניין כי לרבותינו חכמי התלמוד הבנה אחרת בדברי הנביא אלה: לדעתם צוה הנביא במקודמו זו כי גם בהיות ישראל בגולה ידרשו שלום ציון.

ראה מדרש תנחומא ויגש פסוק ואת יהודה שלה לפני, שאמר: "כל מה שאירע ליסוף אירע לציון כו'. ביוסף כתיב לך נא ראה שלום אחיך, ובציון כתיב ודרשו את שלום העיר". וכמוכן זה גם במסכת דרד ארץ סוף פרק השלום בשם ר' יהושע בן לוי: "אמר להם הקב"ה לישראל, אתם גרמתם להחריב את ביתי ולהגלות את בני, היו שואלים בשלומה ואני מוחל לכם, מאי טעמא, שאילו שלום ירושלים, ואומר 'דרשו את שלום העיר'". וכן הוא בלקוט מלאכי רמז תקפ"ט, ומובא בראשית חכמה אור עולם פרק עשרים, ובמדרש אמר עמי דל: "אנו חייבים לבקש שלום עירנו ומקודשנו שנאמר 'ודרשו את שלום העיר'".

ומסתגנום ניכר כי בדבריהם אלו לא באו לדרוש מקרא זה על ציון, כי אם הבנתם זו היחה בעניניהם עצם פשוטו של מקרא. ואמנם כן יתאמו הדברים במובן זה לרוח כל הפשיטה שבה הובטחו על שבת ציון, ובפסוק ט"ז שם: "והשיבותי אתכם אל המקום אשר הגליתי אתכם משם", וראה בבלי ראש השנה ל' ע"א "ציון היא דרוש אין לה - מכלל דבעי דרש"ה".

וגם עומק הפשט המלולי יונה על פי הסגולה שמצאו חוקרי השפה בזמן שהיתה מדוברת בפי העם, והיא 'עולה ויורד באותיות', כאשר מלה אחת מתחלת באותה אות שסיימה בה המלה שנתבטאה מקודם, תשמח האות למעלה וגם למטה, ונאלו נכתב 'ודרשו את שלום העיר אשר הגלית אתכם משם'.

לא ייסובו דברי הנביא על בבל, לומר כי בשלומה יהיה לכם שלום, על הארץ העקובה מדם עם הגולה, הארץ שעליה נאמר: "אשרי שיאחז נפץ את עוללך אל הסלע", אך על ציון בית חיינו, כהבנת חכמינו.

מזמור קט"ז אך אלסחך ירושלים...

- (א) על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון
- (ב) על ערבים בתוכה תלינו כנרותינו
- (ג) כי שם שאלונו שובינו דברי שיר ותוללינו שמחה שירו לנו משיר ציון
- (ד) איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר
- (ה) אם אשכחך ירושלם תשכח ימיני
- (ו) תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי
- אם לא אעלה את ירושלם על ראש שמחתי
- (ז) זכר ה' לבני אדום את יום ירושלם האמרים ערו עד היסוד בה
- (ח) בת בבל השדודה אשרי שישלם לך את גמולך שגמלת לנו
- (ט) אשרי שיאחז ונפץ את עלליך אל הסלע

דברי תנ"ך והמפרשים הנלווים לשיעור

דאב"ע
על נהרות בבל בראש הספר הזכרתי דעת המפרשים במזמור הזה וזה המזמור נאמר על לשון הלויים שהם המשוררים בגלותם על בבל וטעם על נהרות בהתבודדם מהבבליים שלא ישמעו בכייתם ועוד בעבור שאמרו תלינו כנורותינו וטעם ישבנו כמו משתוממים יושב משמים על כן מלת גם

רש"י
על נהרות בבל שם ישבנו - כשירדנו לגולה ושאלם נבוכדנצר שישירו לו כמו שהיו משוררין על הדוכן

מלבי"ם
נתיסד לשנה הראשונה שכבש כורש את בבל

ד"ק
(ז-ט) עד הנה דברי הלויים והשלשה פסוקים האחרונים הם דברי המשורר ובעודו מתנבא על גלות בבל ראה ברוח הקדש גלות בית שני

יע"ס
בזה המזמור הזכיר המשורר צרת חורבן ראשון על ידי בבל וחורבן בית שני על ידי אדום ונבא על חורבן בבל והתפלל על אבדן אדום ואמר

מבנה המצמר

מצג - ה'מושב בחיים"

- (א) על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בְּזָכְרְנוּ אֶת צִיּוֹן
- (ב) על ערבים בתוכה תלינו כנרותינו:

"דו-שיר" עם השוטים

- (ג) כי שם שאלונו שובינו דברי שיר ותוללינו שמחה "שירו לנו משיר ציון"
- (ד) "איך?" נשיר את שיר ה' על אדמת נכר?"

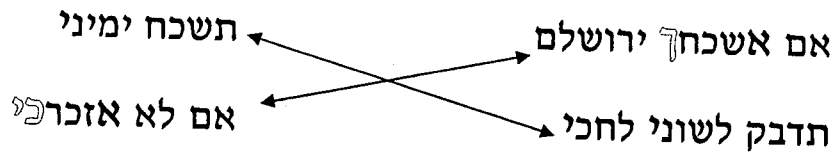
השבועה הגדולה

- (ה) אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני
- (ו) תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי
- אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי

התמילה לנקמה

- (ז) זכר ה' לבני אדם את יום ירושלים האמרים "ערו ערו עד היסוד בה"
- (ח) בת בבל השדודה "אשרי שישלם לך את גמולך שגמלת לנו
- (ט) אשרי שיאחז ונפץ את עלליך אל הסנע"

השבועה הגדולה:

אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי